

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานสตรีลาว ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. นโยบายและมาตรการการจัดการแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย
2. ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและการอพยพของแรงงานลาว
3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตแรงงานสตรีข้ามชาติ
4. แนวคิดการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology)

1. นโยบายและมาตรการการจัดการแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย

ในอดีตประเทศไทยไม่มีนโยบายชัดเจนโดยตรงในเรื่องแรงงานต่างด้าว แต่มีแนวปฏิบัติในการควบคุมแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2546) การลักลอบเข้ามาทำงานของคนต่างด้าว เป็นปัญหาที่รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะการอพยพเข้ามาของแรงงานจากพม่า ในปี พ.ศ. 2531 ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้รัฐบาลไทยต้องหานโยบายและมาตรการจัดการกับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอย่างจริงจัง ในขณะเดียวกันเศรษฐกิจของไทยยังต้องการแรงงานระดับล่างจำนวนมาก รัฐบาลจึงใช้นโยบายผ่อนผันให้บุคคลที่มีสถานะเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย สามารถทำงานได้ชั่วคราวตามเงื่อนไขที่รัฐบาลกำหนด โดยออกเป็นมติคณะรัฐมนตรีประกาศผ่อนผันและวางแนวทางการปฏิบัติ การอนุญาตจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย โดยเริ่มตั้งแต่มติคณะรัฐมนตรี ปี 2539 จนถึงปัจจุบัน (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2546; วรวรรณ ศรีเจริญ & มณีรัตน์ แซ่ภู่, 2544) ซึ่งมีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้

คณะรัฐมนตรี เริ่มมีมติกำหนดให้มีการผ่อนปรนการจ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายจากประเทศพม่า ลาว กัมพูชา ในปี 2539 ให้สามารถทำงานอยู่ในประเทศไทยได้ชั่วคราว โดยมีระยะเวลาผ่อนผันไม่เกิน 2 ปี ในพื้นที่ 43 จังหวัด และทำงานได้เฉพาะ 8 กลุ่มอุตสาหกรรม คือ เกษตรกรรม ก่อสร้าง ประมงทะเล ต่อเนื่องประมงทะเล ขนถ่ายสินค้าทางน้ำ เหมืองแร่/เหมืองหิน การผลิต และคนรับใช้ในบ้าน ต่อมาในปี 2541 รัฐบาลได้มีมติ ครม. ผ่อนผันให้มีการจ้างงานแรงงานต่างด้าวได้อีก 1 ปี แต่ตั้งเป้าว่าจะอนุญาตให้ไม่เกิน 158,253 คน แต่ผลการจดทะเบียนจริง ปรากฏว่ามีแรงงานมาจดทะเบียนเพียง 90,911 คนเท่านั้น ปี 2542 ยังผ่อนผันให้จ้างแรงงานต่างด้าวทำงานได้ใน 18 กิจกรรมในพื้นที่ 37 จังหวัด มีแรงงานต่างด้าวมาจดทะเบียนอนุญาตทำงานรวม 99,974 คน ปี 2543 ครม.

มีมติ ไม่เพิ่มจำนวนแรงงานต่างด้าวจากปี 2542 และให้คงพื้นที่ และกิจการที่ได้รับอนุญาตไว้เท่าเดิม ปี 2544 ได้มีการเปลี่ยนแปลงมติกรม. คือ ผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าวสามารถมาขึ้นทะเบียนได้ทุก จังหวัด ในทุกประเภทกิจการ และสามารถขึ้นทะเบียนได้ด้วยตนเอง กรณีไม่มีนายจ้างประจำ มีแรงงานต่างด้าวมาขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 568,249 คน ปี 2545 กรม.มีมติให้ต่ออายุใบอนุญาตทำงาน และยังคงผ่อนผันต่อเนื่องจากปี 2544 แต่ให้คงจำนวนไม่เกินยอดรวมของปี 2544 ซึ่งมีผู้มาต่ออายุใบอนุญาตทำงาน 430,074 คน ปี 2546 ปีนี้ยังคงมีการผ่อนผันเหมือนปี 2545 คือให้ต่ออายุเฉพาะ กลุ่มที่มีใบอนุญาตทำงานแล้ว รวมมีผู้มาต่ออายุ 288,780 คน ปี 2547 มีการเปลี่ยนแปลงระบบการ จัดทะเบียนแรงงานต่างด้าวใหม่หมด คือให้มีการขึ้นทะเบียนทั้งในส่วน of แรงงาน นายจ้างและ ผู้ติดตาม ผลคือ มีนายจ้างมาขึ้นทะเบียนจำนวน 248,746 คน แรงงานต่างด้าวมารายงานตัว 1,284,920 คน และในปี 2548 ซึ่งเป็นปีปัจจุบัน กรม. มีมติให้แรงงานต่างด้าวผ่อนผันทำงานได้อีก 1 ปี เพื่อรอการพิสูจน์สถานะ (จนถึงวันที่ 30 มิ.ย. 49) และมีการประสานความร่วมมือด้านการจ้าง แรงงาน (memorandum of understanding : mou) กับประเทศพม่า ลาว กัมพูชา (คณะกรรมการบริหาร แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง, 2548) เพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายในระยะ ยาว โดยให้มีการจ้างแรงงานที่ถูกกฎหมาย เพื่อให้แรงงานต่างด้าวได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และสอดคล้องกับความต้องการแรงงานระดับล่างในภาคเศรษฐกิจไทย

แรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนกับจัดหางาน ต้องเข้าสู่ระบบการประกันสุขภาพ ตามนโยบาย กระทรวงสาธารณสุข ปี 2548 ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ โดยมีกิจกรรมสำคัญ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) การตรวจสุขภาพประจำปี 2) บริการด้านการรักษาพยาบาล 3) บริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และ 4) การเฝ้าระวังโรค ทั้งในกลุ่มแรงงานต่างด้าวและกลุ่ม ผู้ติดตามแรงงานต่างด้าว โดยการประกันสุขภาพมีระยะเวลาคุ้มครอง 1 ปี โดยให้แรงงานต่างด้าว ตรวจสุขภาพและชำระค่าประกันสุขภาพ จำนวน 1,900 บาท /คน/ปี โดยแบ่งเป็น ค่าบริการในการ ตรวจและประเมินสุขภาพ 600 บาท และค่าประกันสุขภาพ 1,300 บาท และแรงงานต่างด้าว ต้องจ่ายใน การเข้ารับบริการครั้งละ 30 บาท ยกเว้นบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เฝ้าระวังโรค ซึ่ง สถานพยาบาลที่ดำเนินการตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพ จะเป็นสถานพยาบาลของรัฐและเอกชนที่ เข้าร่วมโครงการประกันสุขภาพ

จากที่กล่าวมาพบว่า แนวทางในการจัดการกับปัญหาแรงงานต่างด้าวจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวยังมีความไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ของรัฐบาล และยังมีแนวโน้มแนวทางการจัดการในการควบคุม ปรามปราม สกัดกั้น การผลักดันและการ

ส่งกลับแรงงานต่างด้าว (คณะกรรมการการแรงงานและสวัสดิการสังคม วุฒิสภา, 2548; กฤตยา อาชวนิจกุล, 2546) มากกว่าการคุ้มครองสิทธิแรงงานต่างด้าวที่ควรจะได้รับ ถึงแม้ว่าในรัฐบาลยุคปัจจุบันได้พยายามแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวให้เข้าสู่ระบบ เพื่อให้แรงงานทั้งหมดเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิทุกอย่างตามกฎหมายแรงงาน โดยการประสานความร่วมมือด้านการจ้างแรงงาน ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลทั้ง 3 ประเทศ คือ ลาว พม่า กัมพูชา แต่ในทางปฏิบัติแล้วแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควรจะเป็น ไม่ว่าจะเป็นตามสิทธิมนุษยชนหรือตามสิทธิของกฎหมายแรงงานใดๆ ดังปรากฏให้เห็นว่า ยังมีการละเมิดสิทธิของแรงงานต่างด้าวในรูปแบบต่างๆอยู่ตลอดเวลา เช่น การโกงค่าแรง การล่วงละเมิดทางเพศ (กฤตยา อาชวนิจกุล & พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, 2548; คณะกรรมการการแรงงานและสวัสดิการสังคม วุฒิสภา, 2548) ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวที่ทำงานอยู่ในประเทศไทยอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

2. ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและการอพยพของแรงงานลาว

2.1 ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

ลักษณะภูมิประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Lao People's Democratic Republic) ตั้งอยู่ตอนกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นประเทศไม่มีทางออกทะเล ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศต่างๆ คือ ทิศเหนือติดสาธารณรัฐประชาชนจีน ทิศใต้ติดกับประเทศกัมพูชา ทิศตะวันออกติดสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ติดตะวันตกเฉียงเหนือติดกับประเทศพม่า และทิศตะวันตกติดกับประเทศไทย สปป.ลาว มีพื้นที่ทั้งหมด 236,800 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นภูเขาและที่ราบสูง ส่วนใหญ่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศ มีแม่น้ำโขงไหลผ่านประเทศจากทิศเหนือสู่ทิศใต้มีความยาวประมาณ 1,900 กิโลเมตร และไหลโค้งออกมาเป็นชายแดนไทย-ลาว (วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์, 2547; สุรัชย์ ศิริไกร, 2542; Sisouphanthong, 2000)

แนวชายแดนระหว่างไทยและสปป.ลาว มีระยะทาง 1,810 กิโลเมตร โดยมีพื้นที่ครอบคลุมภาคเหนือ ภาคอีสานตอนบนและภาคอีสานตอนใต้ โดยจังหวัดที่มีแนวชายแดนติดต่อกับสปป.ลาวประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ เชียงราย น่าน อุตรดิตถ์ เลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี ตามแนวชายแดนดังกล่าวจะมีด่านตรวจคนเข้าเมืองที่ตั้งอยู่ตามช่อง ที่กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้เป็นช่องถาวร และยังมีจุดผ่านแดนชั่วคราวและจุดผ่อนปรน เพื่ออนุญาตให้บุคคลและพาหนะเดินทางเข้ามาและออกไปนอกราชอาณาจักร (วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์, 2547; ธนาकरแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2544)

ลักษณะประชากร สปป.ลาวมีประชากรทั้งสิ้น 5.78 ล้านคน ณ ปี 2545 มีอัตราการเพิ่มประชากร ร้อยละ 2.47 และอัตราการรู้หนังสือ ร้อยละ 57 ประชาชนลาวส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 60 นับถือ ศาสนาพุทธ ส่วนที่เหลือจะนับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม เป็นต้น ภาษาที่ใช้เป็นภาษาประจำชาติคือ ภาษาลาว ส่วนภาษาที่ใช้ติดต่อกิจการคือ ภาษาลาว ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และไทย เป็นต้น (ประมวล สุขกล่อม, 2547; วารินทร์ วงศ์หาญเขาว์, 2547) เชื้อชาติที่อยู่ในสปป.ลาวประกอบด้วย 3 กลุ่มดังนี้

1. ลาวลุ่ม (Lao Loum) หมายถึง ชาวลาวที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบหรือที่ราบลุ่มตามหุบเขา ลาวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะพูดภาษาตระกูลไต และเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 68 ของประชากรทั้งประเทศ ตัวอย่างชาวลาวในกลุ่มนี้ได้แก่ ลาวลุ่ม ไทเหนือ ไทดำ ไทขาว ผู้ไท ไทพวน ไทลื้อ ฯ

2. ลาวเทิง (Lao Theung) หมายถึง ชาวลาวที่อาศัยอยู่ที่ราบสูง หรือที่สูงอย่างในป่าเขา แต่ระดับที่ต่ำกว่าลาวสูง ชาวลาวเทิงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่พูดภาษาตระกูล มอญ-เขมร เช่น ภาษาขมุ บิดละเม็ด ฯลฯ ตัวอย่างลาวเทิง เช่น ข่าแจะ ละแนต แกนปานา สีตา กะแสง ส่วย ตะโอย ฯลฯ มีประมาณร้อยละ 22 ของประชากรทั้งประเทศ

3. ลาวสูง (Lao Sung) หมายถึง ชาวลาวที่อาศัยอยู่บนที่สูง บนดอย ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าม้ง ม้งลาย ม้งขาว ม้งดำ ย้าว โซโล ฮ้อ รุณี มูเซอ ผู้น้อย กูย ก่อ แลนแตน ฯ มีประมาณร้อยละ 9 ของประชากรทั้งประเทศ

การเมืองการปกครอง ระบบการปกครองของสปป.ลาว ใช้การปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชน โดยมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นผู้นำ มีประธานประเทศเป็นประมุขของรัฐ สปป.ลาวแบ่งการปกครองออกเป็น 1) บ้านมีนายบ้านเป็นผู้บริหารบ้าน 2) เมืองมีคณะปกครองเมืองเป็นผู้บริหาร และ 3) แขวงมีคณะกรรมการปกครองแขวง นอกจากนี้สปป.ลาว ยังมีคณะปกครองกำแพงนคร เป็นผู้บริหารกำแพงนครด้วย (รัตน จันทรเทว & สุก ไซละเลิด, 2548)

เศรษฐกิจและสังคม การปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงการปกครองของสปป.ลาวเข้าสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ ในปี ค.ศ. 1975 ภายใต้การนำของพรรคปฏิวัติลาว ทำให้สปป.ลาวต้องถูกตัดความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจจากประเทศตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา เศรษฐกิจของสปป.ลาวภายหลังการปฏิวัติแทบล้มละลาย ประชาชนในประเทศยากจน อดอยาก และทำให้ลาวต้องสูญเสียบุคลากร โดยเฉพาะในกลุ่มของข้าราชการ พ่อค้า นักธุรกิจ ได้อพยพลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ นอกจากนั้นจากการที่สปป.ลาวได้พยายามนำระบบเศรษฐกิจเข้าสู่สังคมนิยมทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง นโยบายทางด้านการเกษตร การจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรแบบนารวม ทำให้

เกิดปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ โดยเฉพาะข้าว การยุติติบาทของเอกชน ทำให้เกิดการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชนลาวอย่างกว้างขวาง ความทุกข์ยากและภาวะกดดันทางเศรษฐกิจนี้ได้ผลักดันให้เกิดกระแสการหลั่งไหลอพยพของประชากรลาวออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก เพื่อแสวงหาโอกาสและเส้นทางที่ดีกว่าในประเทศอื่น โดยมีการประมาณการว่า นับตั้งแต่ ค.ศ. 1975-1985 มีชาวลาวประมาณ 300,000 คน หรือร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ ได้อพยพหนีออกนอกประเทศ (Staurt-Fox, 1997)

ปี ค.ศ.1986 สปป.ลาวได้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจภายในประเทศ อันเนื่องมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกประเทศ ซึ่งได้แก่ ความล้มเหลวของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยม อิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงของสหภาพโซเวียตและเวียดนาม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจโลก (อนินทร์ พุฒิชิต, 2547; สุรัชย์ ศิริไกร, 2542) โดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ปี 2539-2543 ได้ปรับเปลี่ยนการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นการดำเนินนโยบายตลาดเสรี และใช้กลไกด้านราคาเป็นตัวกำหนด และจากการดำเนินตามแผนงานดังกล่าว พบว่า ดัชนีบ่งชี้ภาวะเศรษฐกิจที่สำคัญของลาว ยังไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่ตั้งไว้ ได้แก่ อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 6.8 เป้าหมายคือ ร้อยละ 8-8.5 รายได้เฉลี่ยต่อคน 350 เหรียญสหรัฐ เป้าหมายคือ 500 เหรียญสหรัฐ อัตราเงินเฟ้อ ร้อยละ 20 ซึ่งเป็นอัตราเงินเฟ้อที่สูงและยังพบว่าสปป.ลาว ประสบปัญหาการขาดดุลการค้ามาโดยตลอด (วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์, 2547)

ประชาชนลาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำการเกษตร ซึ่งเป็นการเกษตรแบบยังชีพร้อยละ 85 เช่น การทำนา รองลงมาคือ อุตสาหกรรม ร้อยละ 9 และอาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 6 (วิญญู ความนันทและคณะ, 2537) ซึ่งการทำอาชีพการเกษตรในสปป.ลาว จะอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก เมื่อเสร็จสิ้นจากการทำนา ประชาชนส่วนใหญ่จึงว่างงาน อาชีพรองจะมีการทอผ้า ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การรับจ้าง และหัตถกรรม เช่น การจักสาน โดยการทำงานแต่ละอาชีพ ที่เป็นงานหนักจะเป็นงานของผู้ชาย เช่น การทำไร่ การไถนา การตีเหล็ก และงานจักสานเครื่องใช้ต่างๆ ส่วนงานของผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นการทอผ้า ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งการทอผ้าเป็นศิลปะของแม่หญิงลาวมาแต่โบราณ และได้มีการถ่ายทอดให้ลูกหลาน ปัจจุบันการทอผ้าของแม่หญิงลาวได้เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

2.2 การอพยพของแรงงานลาว

แรงงานลาวที่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทย มีสาเหตุสำคัญมาจาก ปัญหาความยากจน ปัญหาอัตราค่าจ้างในสปป.ลาวต่ำ รองลงมาคือ ปัญหาการว่างงาน เส้นทางการคมนาคมยังประเทศ

ไทยสะดวกรวดเร็ว ซึ่งเอื้อต่อการลักลอบเคลื่อนย้ายแรงงาน (ประมวล สุขกล่อม, 2547; อนินทร์ พุฒิชัย, 2547) แรงงานอพยพส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรีลาวลุ่ม เพราะสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นหญิงลาวลุ่ม มีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจ คือ เป็นผู้หารายได้ให้แก่ครอบครัว โดยเฉพาะรายได้จากการอพยพไปทำงานต่างถิ่นซึ่งเป็นรายได้ที่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งรายได้อื่นของครัวเรือน อีกทั้งสภาพทางสังคมวัฒนธรรมของลาวลุ่ม มีความสัมพันธ์และมีความเหมือนกับคนไทยอีสาน มีสภาพทางเศรษฐกิจที่สนับสนุนให้สมาชิกในครัวเรือนไปทำงานต่างถิ่นมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และไม่มีข้อจำกัดและอุปสรรคทางวัฒนธรรม ในการจำกัดการอพยพของแรงงานหญิง แรงงานสตรีลาวเหล่านี้ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม มีภาระต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ รับผิดชอบภายในครอบครัวตนเอง และเลี้ยงดูบุตร (ประมวล สุขกล่อม, 2547)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีปัจจัยที่เอื้อต่อการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานลาวสู่จังหวัดหนองคาย คือ ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การคมนาคมที่สะดวกสบาย ที่เอื้อและดึงดูดให้มีการอพยพของแรงงานลาวเพราะจังหวัดหนองคาย เป็นจังหวัดชายแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีพื้นที่ทอดขนานไปตามลำน้ำโขง ซึ่งเป็นที่กั้นเขตแดนกับสปป.ลาว มีความยาวทั้งสิ้น 330.60 กิโลเมตร มีอำเภอ/กิ่งอำเภอที่ติดกับลำน้ำโขงประกอบด้วย 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอสังขาม ท่าบ่อ เมือง ศรีเชียงใหม่ โพนพิสัย ปากคาด บึงกาฬ บุ่งคล้า บึงโขงหลง และกิ่งอำเภอรัตนวาปี ซึ่งทั้ง 9 อำเภอและ 1 กิ่งอำเภอ จะมีอาณาเขตติดต่อกับ สปป.ลาว คือ แขวงเวียงจันทร์ กำแพงนครเวียงจันทร์ แขวงบอลิคำไซและแขวงคำม่วน จังหวัดหนองคายมีจุดผ่านแดนไปสปป.ลาวรวม 5 จุด เป็นจุดผ่านแดนถาวร 3 จุด และจุดผ่อนปรน 2 จุด จุดผ่านแดนที่สำคัญและด่านสากล คือ ด่านสะพานมิตรภาพไทยลาว (วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์, 2547)

แรงงานลาวที่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยส่วนใหญ่ มาทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงานหรือสถานประกอบการ เช่น โรงงานทำที่นอนนุ่ม โรงสีข้าว โรงงานไม้แปรรูป โรงงานทำเส้นก๋วยเตี๋ยว โรงงานหมุยอ พนักงานร้านอาหาร พนักงานสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น รองลงมาคือทำงานเป็นผู้รับใช้ภายในบ้าน ทำงานเป็นกรรมกรรับจ้างโดยทั่วไป เช่น กรรมกรก่อสร้าง เป็นลูกจ้างในฟาร์มเพาะปลูกพืช เช่น ทำนา เก็บพริก เก็บใบยาสูบ เป็นต้น (จัดหางาน จังหวัดมุกดาหาร, 2548; จัดหางาน จังหวัดหนองคาย, 2548; ประมวล สุขกล่อม, 2547) ซึ่งเป็นงานที่มีอัตราค่าจ้างต่ำ แรงงานคนไทยไม่นิยมทำ นายจ้างผู้ประกอบการจึงหันมาใช้แรงงานต่างด้าวแทนแรงงานไทย และนายจ้างส่วนใหญ่เห็นว่า แรงงานลาวอพยพเป็นแรงงานที่มีความขยันอดทน ทำงานอยู่ได้นานกว่าแรงงานไทย (ประมวล สุขกล่อม, 2547)

3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตแรงงานสตรีข้ามชาติ

คุณภาพชีวิตเป็นแนวคิดที่ถูกกล่าวถึง และใช้ในการศึกษาวิจัยอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เช่น ด้านสังคมวิทยา การแพทย์ พยาบาล จิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และปรัชญา (Farquhar, 1995) แต่แนวคิดคุณภาพชีวิตยังมีความหลากหลาย มีการให้ความหมายไว้มากมาย ทั้งที่เป็นเชิงวัตถุพิสัยและจิตพิสัย เพราะคุณภาพชีวิตมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา จึงเป็นแนวคิดที่มีความเป็นพลวัต ซับซ้อน ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา สถานที่และการรับรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งอยู่ภายใต้บริบทของสังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป แนวคิดคุณภาพชีวิตยังเป็นกระบวนการทางด้านจิตใจที่จะบรรยายหรือตีความ ผ่านความคิด ภาษาภายใต้ค่านิยมในสังคม ประสบการณ์ และพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน การอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิต จึงเป็นการยอมรับและกำหนดคุณค่าโดยคนในสังคมนั้น ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากสังคมอื่น และจากความหลากหลายของศาสตร์แต่ละสาขา ในมุมมองเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต จึงเป็นการยากที่จะให้ความหมายของคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานเดียวกัน อย่างไรก็ตามได้มีผู้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกัน เช่น คุณภาพชีวิตหมายถึง การรับรู้ต่อสภาพความเป็นอยู่ของบุคคล เป็นผลรวมของความพึงพอใจในชีวิต ระดับความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อด้านต่างๆของชีวิต ความสุขโดยทั่วไป ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความสุขในชีวิต ชีวิตที่มีคุณค่า ชีวิตที่มีความหมาย สภาพความเป็นอยู่ที่ดีที่ทำให้ชีวิตมีความสุข มาตรฐานที่เป็นเกณฑ์การวัดระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมและระดับความเป็นเลิศในรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคล ระดับความเป็นอยู่ที่ดี สิ่งที่มีอยู่จริงที่ทำให้ชีวิตมีคุณภาพและความพึงพอใจในองค์ประกอบเหล่านั้น (พนิชฐา พานิชชีวะกุล & เพ็ญจันทร์ ประดับมุข, 2542; อนุชาติ พวงสำลี & อรทัย อาจอ่ำ, 2541; พนิชฐา พานิชชีวะกุล, 2537; WHOQOL Group, 1996; Farquhar, 1995; WHOQOL, 1994a; Meeberg, 1993; UNESCO, 1993; Zhan, 1992)

องค์ประกอบที่ทำให้มีคุณภาพชีวิต United Nation (1995) กล่าวว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา รายได้ ชีวิตการทำงาน ชีวิตครอบครัว สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ส่วนปราชญ์ชาวบ้านอีสาน (2542) กล่าวว่าคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย การมีสุขภาพดีไม่เจ็บป่วย สามารถทำงานได้ มีความมั่นคงและพึ่งตนเองได้ ไม่มีหนี้สิน รายได้เพียงพอ ครอบครัวอบอุ่น มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่เพียงพอ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม คุณภาพชีวิตคนไทยประกอบด้วย 6 องค์ประกอบคือ สุขภาพอนามัย ชีวิตที่ภาคภูมิใจ ชีวิตการทำงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวิตครอบครัวและชีวิตในชุมชน คุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ ผลประโยชน์การทำงาน สภาพการทำงาน การมีส่วนร่วมในองค์กรแรงงาน ความมั่นคงในการทำงาน ความสุขในการทำงาน (วิภาวี ศรีเพียร, 2537) นอกจากนี้ WHOQOL

สังคม ภาวะสุขภาพจิตที่ดี เป็นส่วนหนึ่งของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ถ้าสุขภาพจิตที่ไม่ดี จะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ลดลง

ความสมบูรณ์ของสุขภาพจิต เป็นส่วนหนึ่งของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ศรีทัตทิมา พานิชพันธ์, 2540) สุขภาพจิตที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตควรประกอบด้วย การปราศจากภาวะจิตเสื่อม การปราศจากภาวะซึมเศร้า มีความพึงพอใจและความสุขในชีวิต เห็นคุณค่าในตนเอง มีเป้าหมายและความสำเร็จในชีวิต มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ สามารถการปรับตัวและจัดการกับความเครียดได้อย่างเหมาะสม (ศิราณี ปันคำ, 2542; บุศรินทร์ ลิทธิรัตนสุนทร, 2536; Ferrans & Power, 1985) และ Zhan (1992) กล่าวว่า ความพึงพอใจในชีวิตเป็นการเปรียบเทียบกับความปรารถนาและความสำเร็จที่เกิดขึ้นของบุคคลซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยพื้นฐาน บุคลิกภาพ สิ่งแวดล้อม ภาวะสุขภาพของบุคคล และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พึงพอใจและมีความสุขในชีวิต (Oleson, 1990)

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นภาวะหนึ่งของการมีสุขภาพจิตที่ดี (Cope, 1992; Taft, 1985) เป็นการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อตนเองในทางที่ดี เกี่ยวกับการยอมรับในความสามารถตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง (กฤติกาพร ไยโนนตาด, 2542; Wanthong, 2002) เป็นความรู้สึกที่บุคคลสามารถรับรู้ได้จากภายนอก เช่น การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (Wanthong, 2002) บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง จะสามารถเผชิญกับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ดี และยังส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมในการป้องกันอันตรายและส่งเสริมสุขภาพ แต่ถ้าบุคคลมีความรู้สึกในตนเองต่ำ จะทำให้บุคคลมีแนวโน้มในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมาะสม เช่น การทำลายตนเอง การใช้สารเสพติด ก่ออาชญากรรม เป็นต้น สถานการณ์ที่ทำให้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง เช่น การถูกตีตราจากสังคม การสูญเสียการควบคุมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม การถูกกีดกัน การถูกเอารัดเอาเปรียบ รวมถึงการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลจากสังคมนั้น (Maslow, 1970)

สุขภาพจิตที่ไม่ดีจะพบในกลุ่มสตรีที่มีความเครียดสูงไม่สามารถที่จะปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ได้ดี (สมพร รักความสุข, 2537; บุศรินทร์ ลิทธิรัตนสุนทร, 2536) โดยพบว่าสถานการณ์หรือภาวะคุกคามต่อชีวิตที่ทำให้เกิดความเครียดต่อสตรีมีหลายสาเหตุ เช่น การพยายามรักษาสมดุลของการทำหน้าที่หลายบทบาทในเวลาเดียวกัน ภาวะบีบคั้นทางด้านเศรษฐกิจ (ประหยัด สายวิเชียร & วาณี เอี่ยมศรีทอง, 2538; Facione, 1994) การศึกษาของ Wartman (1991 อ้างถึงใน ประหยัด สายวิเชียร & วาณี เอี่ยมศรีทอง, 2538) พบว่า มากกว่าร้อยละ 75 ของหญิงที่สมรส และประกอบอาชีพนอกบ้านมักจะมีปัญหาขัดแย้งระหว่างการทำงานกับความรับผิดชอบในครอบครัว ซึ่งส่งผลให้เกิดความเครียดและนำไปสู่ปัญหา

อื่นๆ แต่ถ้าสามารถปรับตัวและจัดการกับความเครียดได้อย่างเหมาะสม จะทำให้ความเครียดลดลงได้ พบว่า สตรีที่แต่งงานแล้วที่ต้องทำงานนอกบ้าน ถ้ามีผู้ช่วยแบ่งเบางานบ้านและดูแลเด็ก จะลดปัญหาข้อขัดแย้ง และความเครียดได้ดี (ประหยัด สายวิเชียร & วาณี เอี่ยมศรีทอง, 2538)

การอพยพแรงงานสตรีทำให้ต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ถ้าสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมปลายทางได้ดี มีโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ถ้าหากไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ อาจก่อให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล รู้สึกโดดเดี่ยว และมีโอกาสเป็นโรคประสาทได้ มักพบว่าสตรีที่ย้ายไปยังถิ่นปลายทางที่มีความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง มักเกิดความเครียด (Baider et al., 1996; D'Avanzo et al., 1994) โดยพบว่าความเครียดของสตรีเหล่านี้เกี่ยวกับความรู้สึกโดดเดี่ยว ขาดแหล่งสนับสนุนทางสังคม ไร้พลังอำนาจ สถานทางเศรษฐกิจ คิดถึงครอบครัว ความนอกศาสนา ความสูญเสียทางวัฒนธรรม ภาวะสุขภาพ ภาษา ความขัดแย้งในครอบครัว ซึ่งความเครียดเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสตรีอพยพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น อาการปวดศีรษะ เจ็บแน่นหน้าอก หายใจไม่สะดวก มึนงง ความอยากอาหารลดลง การเพิกเฉยต่อศาสนา และความต้องการทางจิตวิญญาณ ทำให้ความเครียดไม่ได้รับการแก้ไข สตรีอพยพบางส่วนยังมีการจัดการความเครียดไม่เหมาะสม เช่น การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การใช้จ่ายเป็นประจำ การตีหรือใช้ความรุนแรงกับคนอื่น เช่น พบว่าสตรีอพยพชาวกัมพูชาที่มีความเครียดจะแสดงออกโดยการตีลูกตนเอง ไม่สนใจครอบครัวและเพื่อน (Boyd et al., 2002; Bernhard & Applegate, 1999; D'Avanzo et al., 1994) นอกจากนั้นยังพบว่าภาวะบีบคั้นทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อความผาสุกทางด้านจิตใจ (Dooley et al., 2000) เช่น พบภาวะซึมเศร้า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำในกลุ่มสตรีที่มีรายได้น้อย (Salserry et al., 1999)

จากการศึกษาในกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย พบว่า แรงงานข้ามชาติร้อยละ 96.9 มีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ไม่ดี มีปัญหาความเครียดและความวิตกกังวลจากการดำเนินชีวิต (ศศิพร ตัชนานุสรณ์, 2543) มีสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย เป็นงานหนักสกปรก และเสี่ยงอันตราย มีระยะเวลาการทำงานที่ยาวนาน สภาพที่อยู่อาศัยแออัดไม่ถูกสุขลักษณะ ได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม ถูกเอารัดเอาเปรียบในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (ธีรพงษ์ ภูปาณิก, 2546; มะลิวัลย์ เครือมณี, 2546; สุนันท์ แยกประยูร, 2546)

3.2 ด้านชีวิตการทำงาน

การให้ความหมายของคำว่าคุณภาพชีวิตการทำงานเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อต้นทศวรรษ 1970 ในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก และแพร่หลายเข้าไปในอเมริกาเหนือ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ซึ่งได้รับความสนใจอย่างมากจากองค์กรบริหารของภาครัฐและเอกชน ถือเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องให้

ความสำคัญ เพราะมนุษย์ไม่ใช่เครื่องจักรย่อมมีความรู้สึกนึกคิด ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและอยากมีส่วนร่วม การที่บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานจะนำมาซึ่งความสุขและความพึงพอใจในการทำงานและประสิทธิผลของงานดี ในทางตรงกันข้าม ถ้าสภาพการทำงาน หรือบรรยากาศในการทำงานไม่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ ก็จะทำให้รู้สึกเบื่อหน่าย ท้อแท้ มีอาการแปลกแยก เช่น เกิดความรู้สึกว่าตนเองไร้อำนาจและไร้ความหมาย มีความรู้สึกเบื่อหน่ายที่ต้องทำงานซ้ำซากทุกวัน นำสู่การขาดความพึงพอใจในการทำงาน มีการหยุดงานบ่อย เกิดการเจ็บป่วย ประสิทธิภาพการผลิตลดลง มีการลาออกจากงานมากขึ้น คุณภาพของสินค้าและบริการไม่ได้มาตรฐาน นายจ้างอาจประสบปัญหาการขาดทุน ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

จากการศึกษาของวิภาวี ศรีเพียร (2537) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วย การได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่เหมาะสมและยุติธรรม รวมทั้งผลประโยชน์อื่น ๆ เช่น สวัสดิการต่าง ๆ การทำงานอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีความปลอดภัยในการทำงาน การได้พัฒนาความรู้ความสามารถ ได้ทำงานที่มีลักษณะท้าทายความสามารถ มีโอกาสก้าวหน้า ได้รับการเลื่อนตำแหน่งงานให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสำเร็จในชีวิตการทำงานได้อย่างชัดเจนที่สุด การมีส่วนร่วมในสังคมขององค์กร ค่านิยม การมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนอื่น การได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านสังคม อารมณ์ และจิตใจ ความมีอิสระถึงระดับหนึ่งในการทำงาน การมีเวลาส่วนตัวที่สมดุลกับเวลาการทำงาน ส่วนอมรา พงศาพิชญ์ (2533) กล่าวว่า องค์ประกอบด้านชีวิตการทำงาน ประกอบด้วย สภาพการจ้างงาน อุบัติเหตุจากการทำงาน การขัดแย้งในอุตสาหกรรม สภาพการทำงาน นอกจากนั้น Walton (1973 อ้างถึงใน พนิษฐา พานิชชีวะกุล, 2537) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน เป็นเรื่องของสภาพแวดล้อมและสังคม ที่ส่งผลให้การทำงานประสบผลสำเร็จ ผลผลิตที่ได้รับตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจในการทำงาน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ การได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่ยุติธรรม สภาพแวดล้อมที่ดีมีความปลอดภัย ความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน การพัฒนาความสามารถของบุคคล การบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน สิทธิของพนักงาน ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว ความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม และพนิษฐา พานิชชีวะกุล & เพ็ญจันทร์ ประดับมุข (2542) พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการทำงาน การว่างงาน จำนวนชั่วโมงในการทำงาน จำนวนวันในการทำงาน ความมั่นคงและความก้าวหน้าในการทำงาน สภาพการจ้างงาน ปัจจัยด้านการผลิต การพัฒนาตนเองในด้านการประกอบอาชีพ

ประเทศไทยได้นำมาตรฐานสิทธิแรงงานว่าด้วย เรื่องความปลอดภัยในการทำงานมาบัญญัติเป็นกฎหมาย เพื่อคุ้มครองแรงงานทุกคนที่ทำงานในประเทศไทย ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ได้กำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาในการทำงาน ต้องทำงาน

ปกติไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน และไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ยกเว้นงานที่เสี่ยงอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัย เวลาทำงานปกติไม่เกิน 7 ชั่วโมงต่อวัน และไม่เกิน 42 ชั่วโมงต่อวัน ห้ามมิให้แรงงานหญิงทำงานที่เสี่ยงอันตราย เช่น ก่อสร้างใต้ดิน ใต้น้ำ ในอุโมงค์ เป็นต้น ห้ามมิให้ลูกจ้างหญิงมีครรภ์ ทำงานช่วงเวลา 22.00 ถึง 06.00 น. ทำงานล่วงเวลา ทำงานในวันหยุด หรือทำงานที่เสี่ยงอันตราย เช่น ทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกลหรือยานพาหนะ และกฎหมายยังได้กำหนดค่ามาตรฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยในการทำงาน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น แสง เสียง ความร้อน สิ่งแวดล้อมทางเคมี ฝุ่นละออง รวมถึงมาตรฐานเกี่ยวกับอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังมีกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการทั่วไปของนายจ้าง เช่น นายจ้างต้องจัดให้มีน้ำดื่มสะอาดหรือห้องน้ำ ห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอแก่ลูกจ้าง จัดให้มีปัจจัยในการปฐมพยาบาลในสถานที่ทำงานตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป (เกษราวัลณ์ นิลวรานุกร, 2548)

การทำงานในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย ก่อให้เกิดอันตรายจากการทำงานและทำให้คุณภาพชีวิตในการทำงานลดลง จากการศึกษาพบว่าแรงงานสตรีที่ทำงานทั้งในและนอกระบบ มีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่ปลอดภัย ส่วนใหญ่เป็นแรงงานหลักในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ที่เสี่ยงต่อสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่ปลอดภัย ทั้งทางด้านเคมี กายภาพ ชีวภาพ ท่าทางในการทำงาน ที่ก่อให้เกิดอันตราย ได้แก่ สถานที่ทำงานที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอ อุณหภูมิที่สูงหรือต่ำเกินไป การทำงานที่มีการสั่นสะเทือนมาก มีเสียงรบกวน มีฝุ่นละออง มีอุปกรณ์ที่ชำรุดไม่ได้มาตรฐาน ต้องสัมผัสกับสารเคมีโดยไม่มีการป้องกันที่ดีพอ เช่น ตะกั่ว แมงกานีส อันตรายจากเชื้อรา ไวรัส แบคทีเรีย และอื่นๆจากกระบวนการผลิต (พิมพ์วัลย์ บุญมงคลและคณะ, 2545) นอกจากนี้ลักษณะการทำงาน เช่น การทำงานที่ซ้ำซาก ยังก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการยศาสตร์ จากการศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่ปลอดภัยก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ ได้แก่ การแพ้สารเคมี การสะสมของสารเคมีในร่างกาย อาการปวดเมื่อยจากท่าทางการทำงานที่ไม่เหมาะสม ปัญหาโรคทางเดินหายใจ ปัญหาด้านสายตา ปัญหาจากการไต่ขึ้น และอุบัติเหตุจากการทำงาน และจากตัวอย่างการศึกษาพบว่าสตรีที่ทำงานในโรงงานทอผ้ามีการเจ็บป่วยด้วยโรคปัสสาวะอักเสบ โรคหลอดเลือดอักเสบเรื้อรังและโรคหอบหืดจากการทำงาน ที่มาขอรับเงินจากกองทุนเงินทดแทนมีแนวโน้มสูงขึ้น นอกจากนี้โรงงานทอผ้าส่วนใหญ่ยังมีเสียงดังเกินมาตรฐาน การทำงานติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้หิวเสื่อมสภาพได้ จากการศึกษาโรงงานแห่งหนึ่ง พบว่าแรงงานส่วนใหญ่ที่เป็นหญิงมีภาวะหิวเสื่อมสมรรถภาพการไต่ขึ้นจากหุ้ยและหุ้ย (สุนันท์ สกุรัตน์เมธี, 2538) นอกจากสตรีที่ทำงานระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่แล้วยังมีแรงงานสตรีจำนวนมากที่ทำงานในอุตสาหกรรมนอกระบบ โดยทำงานอยู่ตามโรงงานขนาดเล็ก โรงงานตึกแถว โรงงานในบ้านที่ซ่อนและกระจายอยู่ตามชุมชน แรงงานเหล่านี้จะไม่ได้รับการคุ้มครอง

ใดๆทางกฎหมาย โรงงานเหล่านี้จะทำงานที่ใช้เทคโนโลยีต่ำ ซึ่งยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้แรงงานต้องประสบปัญหา จากฝุ่น ความร้อน สารเคมี เสียง และเสียงต่อพิษภัยที่แฝงอยู่โดยไม่รู้

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า ได้มีการศึกษาถึงชีวิตการทำงานของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยในภาพรวมทั้งชายและหญิง ซึ่งส่วนใหญ่จะศึกษาในกลุ่มแรงงานที่มาจากพม่า พบว่าลักษณะงานที่แรงงานข้ามชาติทำส่วนใหญ่จะมีสภาพการทำงานที่เลวร้าย ซึ่งถูกจัดอยู่ในงานประเภท 3 ส. คือ สุดเสียง แสนลำบาก สกปรก และได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม ค่าแรงงานของแรงงานข้ามชาติเกือบทั้งหมดจะได้ต่ำกว่าค่าแรงงานขั้นต่ำ พบว่าแรงงานจากพม่า ลาว กัมพูชา ได้ค่าแรงงานต่ำกว่าแรงงานไทยเกือบเท่าตัว โดยค่าจ้างเฉลี่ยจะอยู่ในอัตราตั้งแต่ 40-120 บาท ถึงกระนั้นก็ยังถูกโกงค่าแรงบ่อย ทำงานล่วงเวลาโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน (มะลิวัลย์ เครือมณี, 2546; สุกนธ์ แยกประยูร, 2546; กฤตยา อาชวนิจกุลและคณะ, 2543; วันดี สันติวุฒิเมธี, 2541) สำหรับในแรงงานสตรีต่างด้าว จะเผชิญกับปัญหาในการทำงานที่แตกต่างออกไป เช่น กรณีทำงานเป็นผู้ช่วยแม่บ้าน ต้องทำงานตั้งแต่เช้ามืดจนค่ำ มีเวลาพักผ่อนไม่กี่ชั่วโมง บางรายไม่ได้ทำเฉพาะในบ้านต้องรับใช้งานอย่างอื่นที่เป็นกิจการของนายจ้าง โดยไม่ได้ค่าตอบแทนเพิ่ม และไม่มีสวัสดิการใดๆ นายจ้างบางรายจะห้ามออกนอกบ้าน ห้ามติดต่อบุคคลภายนอก บางรายถูกล่วงละเมิดทางเพศ เช่น ถูกทำอนาจาร จับหน้าอก ข่มขืน บางครั้งตบตี ใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ (อดิสร เกิดมงคลและคณะ, 2547; วันดี สันติวุฒิเมธี, 2541)

การศึกษาเกี่ยวกับสภาพการทำงานในกลุ่มแรงงานสตรีลาวทำที่นอนยังมีน้อย แต่จากลักษณะการทำงานในสภาพแวดล้อมที่ต้องสัมผัสฝุ่นนุ่น ลักษณะการทำงานที่ซ้ำซากเร่งรีบ จากภาวะบีบคั้นทางด้านเศรษฐกิจ อาจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาได้ และจากการศึกษาในสภาพการทำงานที่คล้ายคลึงกันในการเฝ้าระวังโรคปอดฝุ่นฝ้ายของสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (2544) ได้ศึกษาปัญหาสุขภาพชาวบ้านที่มีอาชีพรับจ้างผลิตที่นอนและหมอน โดยใช้ฝุ่นเป็นวัตถุพิษในจังหวัดชัยนาทและจังหวัดพิจิตร ในกลุ่มป่นนุ่นและยัดนุ่นจำนวน 84 คน พบว่า ชาวบ้านมีอาการแน่นหน้าอก หายใจไม่สะดวกระหว่างทำงานเพียงอย่างเดียวจำนวน 2 คน (ร้อยละ 2.38) สมรรถภาพปอดต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 7 คน (ร้อยละ 8.33)

3.3 ด้านชีวิตครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญของสตรีวัยทำงาน ชีวิตครอบครัวที่มีความสุข เป็นปัจจัยที่บุคคลรับรู้ว่ามีผลสำคัญในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ศักดิ์ชัย ทวีศักดิ์, 2529) และทำให้สตรีได้รับการดูแลและได้รับความช่วยเหลือ เช่น ด้านการเงิน ด้านวัตถุสิ่งของ ข้อมูลข่าวสาร ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ต่างๆ ได้รับการสนับสนุนด้านจิตใจ Flanagan (1978) กล่าว

ว่า การมีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ราบรื่น จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข ซึ่งประกอบด้วย สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ได้แก่ ความรักใคร่ ความพึงพอใจในเพศสัมพันธ์ ความเข้าใจ การยอมรับ การติดต่อสื่อสาร การมีความศรัทธาซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพกับบุตรหลาน ได้แก่ การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูบุตร การใช้เวลาแก่บุตรหลาน การให้คำชี้แนะปรึกษาหารือ การช่วยเหลือ ถ้ามีสัมพันธภาพไม่ราบรื่น อาจก่อให้เกิด ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อสตรีทั้งด้าน ร่างกายจิตใจ เช่น ก่อให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล ความขัดแย้ง การทำร้ายร่างกาย ความสุขสงบในครอบครัว (บุศรินทร์ คล่องพยาบาล, 2542; อัจฉรา คำเชียงตา, 2544) ส่วน Ferrans (1990) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ความสุขในครอบครัว บุตร คู่รัก คู่สมรส การช่วยเหลือและกำลังใจที่ได้รับจากบุคคลภายในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว ทำให้ขาดความสุขในครอบครัว เป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อสตรีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจโดยสามี (สุภา หมื่นแก้ว, 2546) ซึ่งสาเหตุของการเกิด ความรุนแรงในครอบครัวจะพบในครอบครัวสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เช่น การศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยปัญหาที่นำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว คือ ปัญหารายได้ไม่เพียงพอ สามีดื่มสุรา ดิตยาเสพติด ดิตการพนัน พบว่าภรรยา ร้อยละ 87.5 ถูกสามีทำร้าย โดยความถี่ของลักษณะการ ถูกทำร้ายด้านจิตใจมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านร่างกาย และด้านเพศ ตามลำดับ (ศรีล่ายอง สังข์ศิริ, 2545; สุภา หมื่นแก้ว, 2546)

สตรีวัยแรงงานต้องทำหน้าที่หลายบทบาทในเวลาเดียวกัน ในการดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว เป็นบทบาทที่มีวัฒนธรรมในสังคมหล่อหลอม เป็นสิ่งที่บ่งบอกความมีคุณค่าของสตรี และเป็นตัวกำหนดความคาดหวังของสตรีที่มีต่อตนเอง ศิริพร จิรวัดณ์กุล (2539) ได้กล่าวว่า ภาวะสุขภาพจิตของสตรีมีความสัมพันธ์กับบทบาทการเจริญพันธุ์ ครอบครัว สามี และลูกเป็นอย่างยิ่ง ผู้หญิงจะมีความพึงพอใจในบทบาทและลักษณะของตนเมื่อได้กระทำบทบาทด้านการเจริญพันธุ์โดยสมบูรณ์ ส่วนหนึ่งเป็นโดยสัญชาตญาณ ความพึงพอใจและโดยพันธกิจ อย่างไรก็ตามบทบาทเหล่านี้ เป็นบทบาทดั้งเดิมที่ถูกกำหนดโดยสังคมชายเป็นใหญ่ แต่สภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ในขณะที่บทบาทดั้งเดิมยังถูกคาดหวังจากสังคม ทำให้สตรีต้องทำงานหนักอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าปัจจุบันสามีจะเข้ามามีส่วนในการรับผิดชอบต่อการกิจการของบ้านและครอบครัว เช่น การทำงานบ้าน การช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตร ทำให้ครอบครัวในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ส่วนใหญ่ จะเกิดขึ้นกับครอบครัวชนชั้นกลางและชั้นสูง ส่วนครอบครัวที่อยู่ในเศรษฐกิจและสังคมต่ำ หรือชนบท หญิงก็ยังคงทำงานหนักทั้งในบ้านและนอกบ้านโดยที่สามีไม่ได้แบ่งเบาภาระงานในบ้านเท่าที่ควร (จรรยา สุวรรณทัต, 2535)

สังคมและวัฒนธรรมได้กำหนดบทบาทของสตรีลาว ต้องทำหน้าที่หลายบทบาทในเวลาเดียวกัน ทั้งการทำงานในบ้านและนอกบ้าน ประกอบด้วย บทบาทการเป็นภรรยาที่ต้องดูแลปรนนิบัติสามี บทบาทของมารดาที่ต้องให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตร บทบาทของบุตรสาวที่ต้องดูแลพ่อแม่ คนเจ็บป่วยในครอบครัว กฎหมายว่าด้วยครอบครัวของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้บัญญัติความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิง ในทุก ๆ ด้านเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว แต่ด้วยความคาดหวังที่สังคมมีต่อสตรีลาวในการรับภาระอันยิ่งใหญ่ภายในบ้าน จึงทำให้สตรีลาวต้องรับภาระดูแลสมาชิกในครอบครัวไม่แตกต่างจากที่เคยปฏิบัติมา เช่น การให้คุณค่าของสตรีลาวที่ดีต้องดูแลและปรนนิบัติสามี ดังจะเห็นได้จากอิทธิพลของจารีต ประเพณี คำพังเพย และคำสอนต่างๆ เช่น คำสอนที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติต่อสามี “เป็นเมียนี้ให้ลูกแต่เช้าตื่นก่อนนอนทีหลัง” “ยามกินให้ผัวแพงกินก่อน ผัวกินอ้มเมียแก้วถึงค่อยกิน” “ให้เจ้าฟิงสามีไม่ล่วงเกินคำเฝ้า” “วันสิ้นนั้นให้เจ้าหาดดอกไม้มาสมมาผัวเจ้าอย่าลืม” อิทธิพลของสุภาษิต คำพังเพย และคำสอนต่างๆ ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา จนเป็นปกติวิสัย และมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการกำหนดให้เพศสภาพชายหญิงลาว มีความเหลื่อมล้ำกันเป็นลักษณะที่ผู้ชายเป็นผู้กำหนด มีลักษณะกดขี่แม่หญิงลาวไม่ให้อำนาจสถานภาพของตนให้ขึ้นมาเท่าเทียมกับชาย ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายได้ให้ไว้ไม่มากนักน้อย (สุภาพพร ภาณิต, 2545) และบทบาทที่สังคมมอบให้ยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สตรีลาว ส่วนใหญ่ขาดโอกาสในการศึกษา โดยพบว่าสตรีลาวไม่รู้หนังสือถึงร้อยละ 52 และได้รับการศึกษาน้อยกว่าชาย

3.4 ด้านชีวิตในชุมชน

ในการดำรงชีวิตของมนุษย์เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการพึ่งพาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพที่ดีระหว่างคนในกลุ่มสังคมที่อาศัยอยู่ จึงมีส่วนช่วยในการสร้างความสุขในการดำเนินชีวิต และเป็นทักษะที่บุคคลใช้ในการเอาชนะความเครียด เนื่องจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล จะทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลในเครือข่ายสังคม ช่วยเอื้ออำนวยในการแก้ไขปัญหาต่างๆ สัมพันธภาพระหว่างบุคคลจึงถือเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ เพราะมนุษย์ย่อมต้องการความรัก ความชื่นชมและการยอมรับจากคนอื่น แต่ถ้ามีสัมพันธภาพที่ไม่ราบรื่นอาจก่อให้เกิด ผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เช่น ความวิตกกังวล ความขัดแย้ง การทำร้ายร่างกาย ความไม่สุขสงบในครอบครัว และชุมชนที่อยู่อาศัย (อัจฉรา คำเชียงตา, 2544; บุศรินทร์ คล่องพยาบาล, 2542)

การมีส่วนร่วมในชุมชนที่อยู่อาศัย จะทำให้แรงงานสตรีได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน นำมาซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดี United Nation (1989) ได้รวบรวมองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมในชุมชน ประกอบด้วย การมีกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมใน

ชุมชน จำนวนอาสาสมัคร การมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้บริโภคน Flanagan (1978) ศึกษาการมีกิจกรรมทางสังคมในชาวอเมริกัน พบว่า การมีกิจกรรมทางสังคม ประกอบด้วย การมีกิจกรรมในชุมชนที่อยู่อาศัย ความถี่ของการมีกิจกรรมนอกบ้าน การมีส่วนร่วมในการเป็นอาสาสมัคร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ

การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานสตรี ทำให้ต้องจากครอบครัวและชุมชนเดิมที่เป็นแหล่งหล่อหลอมความเป็นตัวตน ผ่าน ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม รวมทั้งคุณค่าดั้งเดิมที่ตนเองยึดถือ มาสู่สังคมใหม่ที่มีความแตกต่าง เป็นความสัมพันธ์ซึ่งอาจเป็นความแปลกแยกและไม่ได้รับการยอมรับ ความมีอคติทางชาติพันธุ์ จากการศึกษาของมะลิวัลย์ เครือมณี (2546) พบว่า การมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม พูดคุยกับเพื่อนฝูง จะขึ้นอยู่กับลักษณะงานและการจ้างงาน ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง โดยลูกจ้างจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เฉพาะในวันหยุดเท่านั้น เช่น การพบปะพูดคุยกับเพื่อนฝูงในโบสถ์ ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวส่งผลต่อสภาพจิตใจของแรงงาน ทำให้รู้สึกผ่อนคลายมากขึ้น จากการศึกษาของ อีระพงษ์ ภูมิปาณิก (2546) พบว่า แรงงานต่างด้าว มักประสบกับปัญหาการทะเลาะวิวาทกับคนไทย ซึ่งส่วนใหญ่คนไทยในท้องถิ่นจะหาเรื่องก่อน ซึ่งแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่จะพยายามหลบหลีกความรุนแรงที่เกิดขึ้น เพราะคิดว่าตนเองเป็นแค่ผู้อาศัยในประเทศไทยเท่านั้น ทำให้แรงงานต่างด้าวใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่างถิ่นอย่างไม่เป็นสุข

3.5 ด้านเศรษฐกิจ

สตรีถือเป็นแรงงานหลักสำคัญ ในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว เคียงคู่กับสามี ฐานะทางเศรษฐกิจของสตรี จึงเป็นส่วนสำคัญในการบอกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว และนำมาซึ่งการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ที่อยู่ อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค รวมถึงรายจ่ายอื่นๆที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน การพิจารณาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ไม่เพียงพิจารณาจากรายได้ที่เป็นตัวเงินอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงสิ่งที่ใช้ในการดำรงชีวิตที่ไม่ต้องซื้อด้วยเงิน ภาระหนี้สิน ภาวะเงินออม หรืออื่นๆ (พนิชฐา พานิชชาชีวะกุล & เพ็ญจันทร์ ประดับมุข, 2542) และศักดิ์ชัย ทวีศักดิ์ (2529) ศึกษาการรับรู้คุณภาพชีวิตของผู้ที่อยู่ในเขตเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า มีการรับรู้ในเรื่องรายได้เป็นอันดับหนึ่ง และรู้สึกพึงพอใจมากกับปัจจัยการไม่มีหนี้ รู้สึกพึงพอใจปานกลางกับปัจจัยด้านรายได้ ส่วนอุทุมพร จามรมาน (2530) วิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ ทรัพย์สิน ที่ดิน ชั่วโมงการทำงาน รายได้เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจ ที่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและเชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ รายได้ยังเป็นตัวชี้วัด ภาวะสุขภาพ การศึกษา การได้รับสารอาหาร ความยากจน การปกครอง และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน มีงานวิจัยที่พบว่า

ถึงแม้ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่าประชาชนมีความสุขในชีวิตลดลง (Cambell, 1976) อย่างไรก็ตามยังมีงานวิจัยที่พบว่า ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลอย่างแยกไม่ออก นอกจากนั้นการศึกษาของ Wagstaff (2002) พบว่าความยากจนเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเจ็บป่วย ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล การเข้าถึงแหล่งบริการทางด้านสุขภาพ และจากการศึกษาของ Franzini et al. (2001) พบว่าภาวะสุขภาพได้รับผลกระทบโดยตรงจากความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ และระดับรายได้เฉลี่ยในขนาดกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน

แรงงานสตรีต่างตัวที่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทย จะมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าหน่วย ซึ่งมากน้อยแตกต่างกันออกไป ถ้ารู้จักส่วนตัวกับนายหน้าหรือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับคนที่มียตำแหน่งในสังคมไทย ค่านายหน้าก็ลดลงตามแต่จะเรียกเก็บ อาจจ่ายเพียง 3,000-4,000 บาท ถ้าไม่รู้จักต้องจ่ายค่านายหน้าที่พาเข้ามาประมาณ 6,000-8,000 บาท สำหรับค่าเดินทางบางคนต้องทำงานเก็บเงินบริเวณชายแดน ให้พอก่อนหรือยืมจากญาติ ซึ่งทำให้แรงงานต้องมีหนี้สินก่อนมีงานทำ (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2546; มะลิวัลย์ เครือมณี, 2546) และด้วยความที่เป็นแรงงานต่างด้าว จึงเสี่ยงต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างได้ง่าย เช่น การโกงค่าแรง ค่าจ้างต่ำกว่าค่าแรงงานขั้นต่ำ จากการทำงานโดยไม่มีสัญญาจ้าง ทำให้มีรายได้ ไม่เพียงพอ บางรายจึงต้องยืมจากนายจ้างก่อนล่วงหน้าและทำงานผ่อนใช้คืนทีหลัง ทำให้แรงงานเหล่านี้ต้องทำงานหนักตลอดเวลา เพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิตและเหลือเก็บเพื่อส่งให้ครอบครัว

จากการศึกษาของประมวล สุขกล่อม (2547) ในกลุ่มแรงงานลาวซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานสตรีที่ทำงานอยู่ในประเทศไทย พบว่าเป็นกลุ่มที่มีฐานะยากจน มีภาระหนี้สิน และมากกว่าร้อยละ 50 ไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันต้องมีหน้าที่รับผิดชอบเลี้ยงดูพ่อแม่ ครอบครัว และเลี้ยงดูบุตร รายได้ในขณะที่ทำงานในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีรายได้ 1,000-3,000 บาท ต่อเดือน มีค่าใช้จ่ายจากการซื้อสินค้า ประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ภายในครัวเรือน และสินค้าที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันอื่น ๆ มีภาระหนี้สินจากค่าขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวโดยนายจ้างออกให้ก่อน บางส่วนมีหนี้สินจากการกู้ยืมเงินนายทุนเพื่อใช้เป็นค่าเดินทางเข้ามาทำงานและค่านายหน้าหางานให้

3.6 ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

สิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา มีบทบาทที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม อมรา พงศาพิชญ์ (2533) ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตคนไทยว่า องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ต้องประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย การคมนาคม บริการสาธารณะ สภาพแวดล้อมธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ควรประกอบด้วย การก่อสร้างด้วยวัสดุที่

แข็งแรง มีพื้นเรียบ หลังคากันฝนได้ มีความปลอดภัย มีน้ำบริโภคอย่างเพียงพอ มีห้องเป็นสัดส่วน และเพียงพอต่อการทำกิจกรรม และเพียงพอต่อสมาชิกภายในบ้าน และอุทุมพร จามรมาน (2530) วิเคราะห์องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตคนกรุงเทพมหานคร พบว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพควรประกอบด้วย ไฟฟ้าตามถนน น้ำประปา ทางเดินในบ้าน สภาพถนน

แรงงานสตรียังมีปัญหาจากสภาพที่อยู่อาศัย เนื่องจากแรงงานสตรีส่วนใหญ่เป็นแรงงานอพยพเข้ามาพักอาศัยอยู่กับนายจ้าง ภายในบริเวณที่ใกล้ที่ทำงาน เพื่อให้สะดวกและสามารถทำงานได้ตรงเวลา บางแห่งนายจ้างให้อนอนในห้องเก็บของ จากการศึกษาพบว่าที่พักอาศัยหลายแห่งยังไม่ถูกสุขลักษณะ มีห้องขนาดเล็ก พักอยู่จำนวน 6-12 คนต่อห้อง อาศัยอยู่อย่างแออัด ใช้ห้องน้ำร่วมกัน ไม่มีที่ทำกิจกรรมส่วนตัว สกปรก เต็มไปด้วยขยะและสิ่งปฏิกูล การระบายอากาศไม่ดีมีฝุ่นอยู่ตลอดเวลา (จะเด็ด เชาว์วิไล, 2546; มะลิวัลย์ เครือมณี, 2546; พิมพวัลย์ บุญมงคลและคณะ, 2545; กฤตยา อาชวนิจกุลและคณะ, 2543) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการเจ็บป่วยและการแพร่ระบาดของโรคติดต่อได้ง่าย

การเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพ เป็นบริการในชุมชนที่รัฐต้องเป็นผู้จัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชน ได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 52 และมาตรา 82 (วิจิตรา ทุสมภ์, 2546) ที่ให้หลักประกันกับปัจเจกบุคคลรวมถึงบุคคลต่างชาติดด้วย เพื่อเป็นกฎหมายในการคุ้มครองความปลอดภัยในสถานที่ทำงานและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรจะได้รับ ประกอบด้วย สิทธิทางเลือกต่างๆในการรับบริการ และการได้รับข้อมูลภาวะความเจ็บป่วยครบถ้วน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ และสิทธิในความเป็นส่วนตัวที่แพทย์และเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการไม่สามารถละเมิดได้ (กฤตยา อาชวนิจกุล & พันทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, 2548) การเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพ เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพการดูแลผู้ป่วยของแหล่งบริการทางด้านสุขภาพนั้น ๆ ความหมายของการเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพ ยังรวมถึงความสะดวกที่ผู้ป่วยหรือผู้รับการดูแลจะสามารถเข้าถึงการดูแลรักษาพยาบาลตามความจำเป็นได้ ทำให้ผู้ป่วยจะได้รับการดูแลรักษาที่ถูกเวลา ถูกสถานที่ ตามความจำเป็นพื้นฐาน (CCHSA, 1996)

แม้ว่าระบบบริการทางด้านสุขภาพของประเทศไทย จะให้สิทธิแรงงานข้ามชาติในการเข้าร่วมโครงการประกันสุขภาพ แต่ยังมีปัญหาอุปสรรคหลายอย่างที่ไม่เอื้อต่อการเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพ พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาทางด้านภาษา ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและฐานะทางด้านเศรษฐกิจสังคม การมีรายได้น้อยทำให้ไม่เพียงพอสำหรับค่ารักษาพยาบาลหรือค่าใช้จ่ายร่วมอื่นๆ รวมทั้งการไม่ได้รับความช่วยเหลือและการอำนวยความสะดวกจากนายจ้าง (กฤตยา อาชวนิจกุล,

2546) ทำให้กลุ่มแรงงานข้ามชาติ เข้ามาใช้บริการน้อยกว่าเท่าที่ควรจะเป็น ทั้งที่ความเจ็บป่วยบางอย่างจำเป็นต้องได้รับการรักษา อย่างต่อเนื่อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสตรี ส่วนมากทำการศึกษาในกลุ่มสตรีไทย ทั้งในกลุ่มที่เจ็บป่วยและไม่เจ็บป่วย เช่น คุณภาพชีวิตในกลุ่มสตรีวัยหมดประจำเดือน คุณภาพชีวิตในกลุ่มสตรีสูงอายุ คุณภาพชีวิตในผู้ต้องขังหญิง คุณภาพชีวิตในกลุ่มสตรีวัยแรงงาน เช่น สตรีที่รับงานมาทำที่บ้าน หญิงอาชีพบริการและคุณภาพชีวิตในกลุ่มสตรีที่เจ็บป่วย เช่น สตรีที่ติดเชื้อเอชไอวี สตรีที่เจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งในระบบสืบพันธุ์ (จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์, 2546; สุนีย์ แสนใจนา, 2546; ผ่องสาย จุงใจไพศาล, 2541; ธนพร ศันบุตร, 2540; อัญชลี ตรีตระการ, 2540; Lopez, 2005; Andenaes, 2004) สำหรับการศึกษาในกลุ่มแรงงานสตรีข้ามชาติมีน้อย และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในกลุ่มแรงงานสตรีจากประเทศพม่า ซึ่งพบว่า มีสภาพเงื่อนไขการดำรงชีวิตหลายๆด้านที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต และพบว่าแรงงานส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในประเทศไทยอย่างไม่มีความสุข เช่น มีสภาพการทำงานที่เลวร้าย ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ได้รับค่าแรงอย่างไม่เป็นธรรม การถูกล่วงละเมิดทางเพศ (อดิสร เกิดมงคลและคณะ, 2547; กฤตยา อาชวนิจกุล, 2546; มะลิวัลย์ เครือมณี, 2546; สุกนธ์ แยกประยูร, 2546; อีรพงษ์ ภูปาณิก, 2546; วันดี สันติวุฒิเมธี, 2541) สำหรับการศึกษาในกลุ่มแรงงานสตรีลาวมีน้อยมาก และยังไม่มีการศึกษาใดที่ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจคุณภาพชีวิตจากการรับรู้ของแรงงานสตรีลาว

4. แนวคิดของการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology)

4.1 แนวคิดหลักของการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา เป็นการศึกษาที่รวบรวมความรู้ทางด้านปรัชญา สังคมวิทยา และจิตวิทยาเข้าไว้ด้วยกัน (Streubert & Carpenter, 1999) การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา เป็นการศึกษาเพื่ออธิบายเกี่ยวกับ ความรู้สำนึกคิดหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์นั้นๆ ซึ่งถ่ายทอดได้ตรงกับความเป็นจริง การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา จึงเป็นการเน้นสาระสำคัญของปรากฏการณ์ศึกษา เป็นการค้นหาความหมาย การรับรู้และความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ (Polit et al., 2001; Streubert & Carpenter, 1999; Van Mamen, 1997) ซึ่งการรับรู้และการให้ความหมายจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล จะอยู่ภายใต้ประสบการณ์เดิม บริบททางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคลจะมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุ บุคคล หรือเหตุการณ์ที่ประสบจากการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา เพราะเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การแสดงออกของการทำนายพฤติกรรมของบุคคล ในการที่จะศึกษาปรากฏการณ์ได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ผู้ที่ศึกษาหรือนักวิจัยจึง

จำเป็นต้องไม่นำความรู้ ทฤษฎี ความเชื่อ หรืออคติมาใช้ในการอธิบาย ความเชื่อมโยงของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา (Spiegelberg, 1960)

พื้นฐานการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาที่สำคัญ ประกอบด้วย 3 แนวคิด ได้แก่ สารสำคัญของความคิด (essence) การหยั่งความคิด (intuiting) และการลดปรากฏการณ์ (phenomenology reduction) (Streubert & Carpenter, 1999)

essence เป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกับความเป็นจริง หรือความหมายที่แท้จริงของประเด็นที่ทำการศึกษา ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น แก่นของความคิดเป็นความเข้าใจที่เกิดจากการรับรู้ภายใน แล้วสื่อออกมาเป็นความคิดเห็นหรือการกระทำ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล แต่การกระทำเดียวกันอาจมีความหมายแตกต่างกัน หรือการให้ความหมายเหมือนกันในพฤติกรรมหรือการกระทำที่แตกต่างกัน

intuiting เป็นการทำความเข้าใจความจริงที่เกิดขึ้นตามปรากฏการณ์ หรือเป็นการตีความที่ถูกต้องตรงกับความหมายของผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์ ซึ่งนักวิจัยต้องมีข้อมูลที่มากเพียงพอในการมองภาพปรากฏการณ์ ต้องใช้หลายวิธีในการรวบรวมข้อมูล และมีการเปรียบเทียบกับผู้ร่วมวิจัยในแต่ละคน จึงจะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาได้ตรงกับความเป็นจริง

phenomenological reduction หรือ bracking เป็นการศึกษาปรากฏการณ์โดยการตระหนักถึงต้นตอ (original) ของปรากฏการณ์ซึ่งนักวิจัยจะไม่นำความรู้ ความเชื่อ อคติ เข้าไปมีอิทธิพลต่อการรับรู้ หรือการให้ความหมายต่อที่ศึกษาแต่นักวิจัยต้องเรียนรู้อย่างอิสระ ในสิ่งที่ได้พบเห็น ได้สัมผัสและอธิบายที่เกิดขึ้นด้วยความซื่อสัตย์ตามประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

4.2 วิธีการของการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

วิธีการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ได้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งแรกในปี 1764 โดย Kant (Jasper, 1994) และได้นำมาใช้ในการศึกษาทางการแพทย์โดย Beck (1994) หลังจากนั้นได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการให้การพยาบาล ซึ่งปัจจุบันการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น (Denzin & Lincon, 2000) การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาได้ถูกพัฒนามาเป็นระยะโดยระยะที่มีความสำคัญ เป็นต้นกำเนิดของการพัฒนาการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาอย่างจริงจังคือ ระยะเยอรมัน (German phase) ซึ่งพัฒนาโดย Edmund Husserl (1885-1938) Martin Heidegger (1889-1976) Hans-Georg Gadamer (1900-ปัจจุบัน) (Lavery, 2003) ทำให้เกิดวิธีการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา 2 วิธีการ คือ descriptive phenomenology และ hermeneutics phenomenology

descriptive phenomenology ถูกพัฒนาขึ้นครั้งแรกโดย Husserl ในปี 1962 (Leverty, 2003) และเขาได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา แนวคิดของ Husserl (1859-1938) ให้ความสนใจการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาบริสุทธิ์ (pure phenomenology) เป็นการค้นหาความจริงที่ปรากฏโดยไม่มี การคิดเห็นล่วงหน้าหรือตั้งสมมติฐาน เน้นการบรรยายความหมายของปรากฏการณ์ชีวิตอย่างลึกซึ้งและตรงกับความเป็นจริง จุดเน้นของ Husserl คือ เป็นความตระหนักรู้ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเป็นส่วนที่เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนและสิ่งแวดล้อม เขามองว่าการที่จะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดได้อย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงการค้นหาความจริงจากการสังเกตหรือการพูดคุยอย่างกว้าง ๆ แต่ต้องเกิดจากการเข้าไปทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างตั้งใจ โดยไม่มีการนำทฤษฎีไปเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา (Home, 1989 อ้างถึงใน Laverty, 2003) ความตั้งใจและการสนใจสาระสำคัญของ Husserl เป็นกุญแจสำคัญในการทำ ความเข้าใจปรากฏการณ์

Husserl กล่าวว่า การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา จะเน้นที่นักวิจัยต้องไม่นำความรู้ ความเชื่อ ประสบการณ์เดิมของตนเอง ซึ่งถือเป็นอคติของนักวิจัยเข้าไปในปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษา ซึ่ง ความมีอคติของนักวิจัยแต่ละคน มีผลต่อสาระสำคัญของปรากฏการณ์ การไม่นำความรู้ความเชื่อ ของนักวิจัยเข้าไปในปรากฏการณ์ที่ศึกษา จะเป็นการเพิ่มความสงสัยและความอยากรู้อยากเห็น และ จะนำไปสู่การเข้าใจปรากฏการณ์ตามความเป็นจริง (Johns, 1975) และ Klein & Westcott (1994) กล่าวว่า การแขวนความรู้ของนักวิจัย (bracketing) สามารถทำได้โดยไม่เลือกศึกษาปรากฏการณ์ ที่ตนเองมีความคุ้นเคย หรือเป็นปรากฏการณ์ที่อยู่ในความนึกคิด เพราะจะทำให้เกิดความ คลาดเคลื่อนเกิดอคติของนักวิจัย ซึ่งความคลาดเคลื่อนเหล่านี้ จะนำไปสู่การสังเคราะห์เฉพาะ สาระสำคัญหรือแก่นของปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยให้ความสนใจเท่านั้น

hermeneutics phenomenology ถูกพัฒนาโดย Heidegger (1889-1976) และ Gadamer (1900-ปัจจุบัน) มีแนวคิดในการศึกษาและการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตรวบรวมข้อมูลที่เหมือนกับ descriptive phenomenology แต่กระบวนการในการตีความแตกต่างกัน เพราะ Heidegger นำเสนอ แนวคิดที่ว่า มนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่สามารถแยกความรู้สึกนึกคิดออกจาก สิ่งแวดล้อมได้ เขาเชื่อว่าพื้นฐานการตีความหรือแปลความหมายของนักวิจัยมาจากประสบการณ์และ ประวัติศาสตร์ ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมเดิม ของนักวิจัยที่ติดตัวมาแต่ กำเนิด และยังคงมีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก และไม่สามารถขจัดออกไปได้อย่างสิ้นเชิง เพียงแต่ในขบวนการตีความ นักวิจัยต้องควบคุมไม่ให้ประสบการณ์เดิม ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ไปครอบงำปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษา Gadamer (1998) กล่าวว่า การไม่นำความรู้ ความเชื่อ ประสบการณ์เดิมเข้าไปในปรากฏการณ์ที่ศึกษาของนักวิจัยโดยสิ้นเชิงไม่เพียงแต่เป็นไปได้ แต่ยัง

เป็นเรื่องขาดความน่าเชื่อถือ Gadamer เน้นว่าการตีความไม่ใช่กระบวนการทำความเข้าใจ แต่เป็นการขยายความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ให้มีขอบเขตอย่างชัดเจน โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางนำสู่การตีความเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ (Annell, 1996)

การตีความหรือแปลความหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์นั้นต้องมีข้อมูลที่มากเพียงพอ จากการสื่อสารของคนในปรากฏการณ์ซึ่งเป็นผู้ร่วมวิจัยและผู้วิจัย การสื่อสารจึงถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของความเข้าใจที่สำคัญ ซึ่งในการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ข้อมูลที่ได้จากผู้ร่วมวิจัยจะเป็นข้อมูลในเชิงลึกกระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย การฟังข้อมูลอย่างสมบูรณ์ถูกต้องเพียงพอของผู้วิจัยจะช่วยให้ผู้ร่วมวิจัยบรรยายข้อมูลของตนเองอย่างเต็มที่ โดยปราศจากการอภิปรัชญา และผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจความหมายของคำโดยการขยายความจากผู้ร่วมวิจัย และข้อมูลที่ได้นี้มาต้องอาศัยการสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นทาง การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การบันทึกเทป และการสะท้อนคิด

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการศึกษาแบบ hermeneutics phenomenology เพราะในการตีความนั้น ผู้วิจัยไม่สามารถจัดความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม หรือวัฒนธรรมเดิมของผู้วิจัยได้อย่างสิ้นเชิง แต่ผู้วิจัยจะควบคุมไม่ให้ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม หรือวัฒนธรรมเดิม ไปครอบงำสิ่งที่กำลังศึกษาเพื่อให้สามารถเข้าใจสิ่งที่ปรากฏอยู่ในปรากฏการณ์ได้อย่างแท้จริง

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ การนำวิธีการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยามาใช้ทางการแพทย์ พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในกลุ่มของผู้เจ็บป่วย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรัง (ชวนพิศ ทานอง, 2541; ผ่องสาย จุงใจไพศาล, 2541) และศึกษาในกลุ่มคนปกติ (รจนา วรวิทย์ศรางกูร, 2547; Shin & Shin, 1999) โดยไม่พบว่าได้นำวิธีการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยามาใช้ศึกษาในกลุ่มแรงงานสตรีลาวข้ามชาติในประเทศไทย การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงการรับรู้คุณภาพชีวิตแรงงานสตรีลาวในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ วิธีการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาในการประเมินคุณภาพชีวิตด้านจิตพิสัย เพราะเป็นวิธีการวิจัยที่ทำความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ การรับรู้ต่อประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา ภายใต ความเชื่อ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรม ของบุคคลที่เป็นเจ้าของชีวิต การทำความเข้าใจคุณภาพชีวิตของแรงงานสตรีลาวที่ตรงกับความเป็นจริงอย่างแท้จริง จึงเป็นการถ่ายทอดความคิดความรู้สึกจากผู้ที่เป็นเจ้าของชีวิตคือแรงงานสตรีลาวนั่นเอง